



Elâziz Halkevi tarafından her ayın 22 sinde çıkarılır.

YIL : 3

22 AĞUSTOS 1937

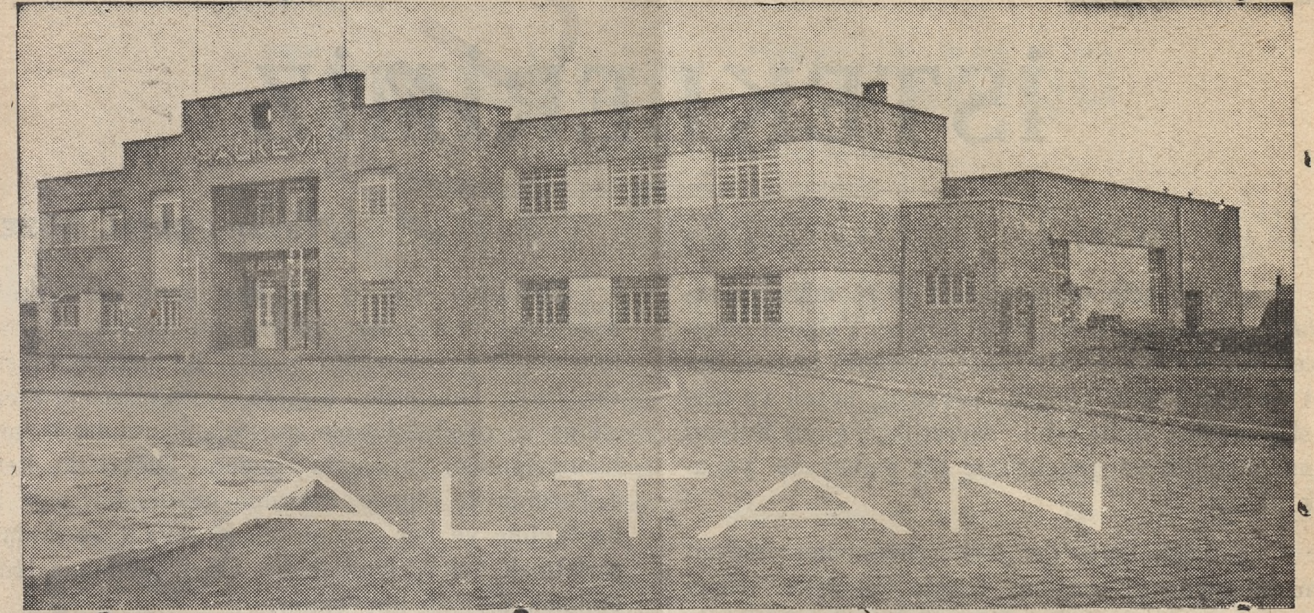
SAYI : 29

İÇİNDEKİLER

Köylü, Mektep istiyor
İsteklerimiz
Tuncelinin Türklüğü
Harput Elâzizinin eşiğinde yaşıyanlar
Tunceli dağlarına (Şiir)
Tunceli Halk türküleri
Halkevimiz
Bir Gence Mektup
Kitaplarımız için
Hava hücumlarından korunma
Ferdin ve Cemiyetin karşılıklı vazifeleri

Ömer Kemal Ağar
Nihal Güzey
Ömer Kemal Ağar
Aka Gündüz
Elmas Yıldırım
Tuğrul
Lâtif Erel
Ömer Kemal Ağar
.....
Bedrettin Kaleli
S. Ünlü

ADANA TÜRK SÖZÜ BASIMEVİ



Elâziz Halkevi tarafından her ayın 22 sinde çıkarılır.

YIL : 3

22 AĞUSTOS 1937

SAYI : 29

Aylık Musahabe

Köylü, Mektep istiyor

Yazan : ÖMER KEMAL AĞAR

Köylerde nüfusun yüzde 74 dü yaşar. Bu topluluğun içine dalmak, ve onları yaşadıkları esnada tetkik etmek başlı başına bir zevktir. Şimdiye kadar bu hakikatin tamamen anlaşılamamış olması teessüfle karşılanmağa değer. Cümhuriyetle beraber köy, en başta gelen bir mevzu olmuştur.

Atatürkün "Bu milletin efendisi köylüdür,, ve cizesini söylemiş olması bütün gözlerin o canlı hayata çevrilmesini ortaya koymuştur.

Bu geniş insan yığınının içine götürülecek bilgiler ve telkinler olduğu gibi, ondan da alınacak ve öğrenilecek bir çok hakikatler vardır.

Dördüncü umumî müfettiş muhterem Alpdoğan öğretmenlerin müfettişlik mıntakası dahilindeki kaza, nahiye ve köylerde tenvir ve irşat vazifelerini görmelerini, mahalli tetkiklerde bulunmalarını, imkân dahiline sokmakla şüphesiz memlekete çok büyük bir hizmette bulunmuştur. Zaman geçtikçe bu ge-

zintilerin verimleri kendisini gösterecek, bu yurd içinde vazife alanlar içlerinde derin bir haz ve ferahlık hissedeceklerdir.

Bir ay devam eden seyahatım esnasında halkın geniş kütlesile görüşebilmek imkânını bulabildim. Onlara, kendilerinin dünyanın en eski bir milleti olduklarını, yer yüzüne ilk medeniyeti cedlerimizin saçtıklarını, diğer yaşayan milletlere yol göstericilik yaptıklarını, daima devletin etrafında toplanarak büyük ve eşsiz başarılar gösterdiklerini, iyi ve cevherli idareciler elinde düşmanlarımızın hayretlerini davet eden kahramanlıklar göstermekte gecikmediklerini anlattım. Türkün yüksek meziyetlerini, engin mevcudiyetlerini canlandırmağa çalıştım.

Kurtuluş savaşının ne mahrumiyetler içinde başarıldığını izah ettim. Bu sözleri dinleyen köylüle-

(Sonu 16 ncı sahifede)

İSTEKLERİMİZ

Yazan : NİHAL GÜZEY

Bugün gazete ve mecmuaların en mühim mevzularını spor havadisleri teşkil ediyor. Yabancı memleketlerde ve kısmen de bizde gençlerin hayatı, onları okuyup, canlı, gürbüz, pervasız, neşeli ve serbest genç kız resimlerini seyrettikçe gayri ihtiyari kendi muhitim ve gençliğimle bir mukayese yapacak oldum.

O memleketlerin gençleri senenin her mevsimini muayyen eğlencelere taksim etmişler. Kışın bir genç kafilesi kelimenin söyleniş ve manasile insana ürküntü veren sovuğun farkında olmadan ve ondan kendine birçok eğlenceler çıkararak kayıyor, top oynuyor, muvakkat esercikler meydana getiriyor. Meselâ, kardan kocaman heykeller yapıyor. Evinin içine çekilmeğe lüzum görmeden bir sürü oyunlar icadediyor. Sonra sıcak bir salonda biraz evvelki hareketlerinin verdiği neşe ile gülüyor, dans ediyor müzik yapıyor.

Baharda, mensup olduğu kulübün tertip ettiği at gezilerine, av eğlencelerine, tenis partilerine iştirak ediyor... Yazın denizde veyahut yüzme havuzlarında yine ayrı bir âleme dalıyor. Onların başlarında tam bir gençlik ve neşe havası esiyor. Muhitin kendisine verdiği serbestiyet haklarına kavuşmuştur. Sağlamdır, neşelidir, hayatta kalmış bir hakkı yoktur ve dolayısıyla güzel görünüşlüdür: Beynelmilel spor eğlencelerini takibediyor, şampiyon olmak için çalışıyor ve kendini tanıtıyor.

Yabancı memleketlerdeki gençlik böyle vakit geçiriyormuş, onlarda gençlik bu demekmiş. Bizim de İstanbul ve Ankara gibi sayılı şehirlerimizde bu hayat mevcud.

Benim burada ele aldığım yalnız genç kızların hayatıdır. Erkekler nerede olsalar kendilerine diledikleri gibi hayat temini serbestisini elde etmişlerdir. Şimdi Elâzizdeki genç kızların hayatını biraz tetkik edecek olursak bize Anadolumuzun ekseri kasaba ve şehirlerindeki genç kızların yaşayışlarına bir örnek verebilir.

Birbirine uymuş bir kaç genç kız arkadaş senelerini mevsimlere ve mevsim icabatı eğlencelere değil; geçirecekleri günleri iki tarza ayırmışlardır. Birisi annelerile birlikte yaptıkları vizitlerde görüş ve düşünüşlerinin arasında uçurumlar bulunan hanımefendiler arasında geçer. Diğeri de kendi aralarında ve daima evlerinin içinde, birisinde her hareketine ve her sözüne azamî dikkat ve ihtimam sarfetmek mecburiyetindedir. Çünkü, daima tenkit edilmek ihtimali kuvvetlidir.

Arkadaşlarla geçen zamanlarda da bermutad evinin içinde kış ise soba başında mütemadiyen yün örgüsü yapar. Yaz ise sıcaktan bitap bir halde ya boş oturur veyahutta arada bir, elindeki işine iğne sokar. Mevzuları ya bir eser münakaşası veyahud da modadır. Bunu hem tenkit edelim, hem hoş görelim. Başka ne yapsın? ne yapabilir? Büyük sayılı şehirlerimizde genç kızlara hak olarak verilen şeyler buralarda neden aykırı görülsün?

Meselâ burada neden genç kızların da iştirakinde bir mahzur görülmiyen spor kulüpleri olmasın? Neden bir sipahi ocağı teşkil edilmesin?

Büyük şehirlerimizden çıkmamış ve çıkmaktan ürken gençlere bu bakımdan bazan da insanın hak vereceği geliyor.

Bugünün gençliğini hareketsiz bir hayat tatmin etmekten çok uzaktır.

Nihal Güzey



Tuncelinin Türklüğü

Orta Asyanın ve Anadolunun Türklüğü kadar eskidir

Cumhuriyet, yurdun her köşesini n.uvazi bir surette inkişaf ettirmeği ülkü edinmiştir. Bu temiz düşüncenin az bir zaman zarfında tahakkuk etmesini görmek her Türk için bir bahtiyarlık ve hakikî bir zevktir.

Memleketin bazı mıntakalarında umumî müfettişlikler ihdası da bu hakikatin biran önce meydana gelmesi içindir.

Dersim, uzun yıllar imparatorluk idaresi tarafından ihmal edilmiş, bakımsızlık yüzünden yurdun asi bir ülkesi olarak tanınmıştır. Çok yüksek dağların, korkunç uçurumların, vahşi kayalıkların insana haşiyet veren inlerin ve mağaraların kapladığı bu sahayı ileri bir memleket haline getirmek cumhuriyetin kurulduğu günden itibaren düşünülmüş ve bazı zaruri sebebler dolayısıyla yapılması icabeden islâhat geciktirilmişti.

Büyük millet meclisi ve onun geniş ve hararetili itimadına mazhar olan Muhterem İsmet İnönü hükûmeti geçen yıl, dördüncü umumî müfettişlik teşkilâtını ihdas etmekle Dersim islâhatının zamanı geldiğini anlatmış oluyordu.

2884 numaralı kanunun sarahatı dairesinde yeniden vücuda getirilen Tunceli vali kumandanlığına sayın generallerimizden Hüseyin Abdullah Alpdoğan tayin edilmiştir.

1936 yıl şubatın birinci günü Elâzize gelen korgeneral Alpdoğan, umumî müfettişlik işleriyle vali ve kumandanlık işlerini aynı zamanda yürütmeye başlamıştır.

Alpdoğan, imanlı bir kumandan, vatansever bir general, temiz duygulu bir Türk çocuğu olduğundan tayin edildiği muhitte inanılmaz bir sempati ile karşılanmıştır. Bu sevgiyi, itimadı meydana getiren şüphesiz korgeneralin dürüst hareketi, isabetli görüşü, alicenap bir ruh taşıyışıdır.

Dersim aslan Türktür

Tunceli teşkilâtının vücuda getirildiği Dersim sahası aslan ve neslen öz bir Türk diyarıdır. Köy, dağ, dere, su ve aşiret isimleri, mezar taşları ve şurada burada göze çarpan Türk eserleri, ırk ve âdetleri, lisan kökleri hep bu mıntakanın Türklüğünü herkese haykıran birer bariz hakikatlerdir.

Bugün Tuncelinde yaşayan Seyit adını takınan kimselerin hepsi menşelerinin Horasandan gelme olduklarını söylemekte müteahhittirler.

Tabiat zorlukları dolayısıyla anayurdları olan Orta Asyadan muhaceret etmek mecburiyetinde kalan Türklerden bir kısmı İran yaylasından geçerek, Van kıyılarını takip eyleyerek, Murat vadilerine gelip yerleşmişlerdir. Bunlar Sumerlerle akrabadırlar. Aynı dili konuşuyorlar, aynı kültürü yaşatırlardı. Kavimler kapısından yani Hazer denizinin şimal ile Ural dağları ve Yayık ırmağı arasından geçerek Avrupa içlerine sokulan muhaceret dalgalarından bir kısmı da Kafkas yolile Fırat ve Murat vadilerine gelip yerleşmişlerdir.

Tarihlerde, Hititlilerin (Etilerin) Fıratın şarkına geçmedikleri yazılıdır. Fakat son tetkikler, son ele geçen ve göze çarpan eserler, bizde Etilerin Fıratın şarkında da yaşadıkları hakikatını uyandırmıştır.

XI nci asırda (26 Ağustos 1071) Şarkî Roma imparatoru Romen Diyojene karşı Alparslanın kazandığı büyük muzaffariyet, Selçuk Türklerinin şark Anadolusunda bir kerre daha yerleşebilmelerini kolaylaştırmıştır.

IX ncu asırda Abbasilerle birlikte çalışan Türklerden bugünkü Tunceli mıntakasına gelip yerleşenler de olmuştur. Kafkaslardan inerek Abbasilerle döğüşen Hazar Türklerinden burada kalanlar da vardır. Maden kazasına yakın Hazarbaba dağına

a kendi adlarını vermişlerdir.

XIII üncü asırda Asyada büyük bir imparatorluk kuran Moğollar, bir çok Türk kabilelerini kendilerine ısındıramamışlar ve bunlar da yurdlarından ayrılarak şark Anadolusuna gelip yerleşmişlerdir.

XIII üncü asırdan sonra Anadolunun herhangi bir köşesi devamlı bir istilâ yüzü görmemiştir. Türklüklerini bütün saflığıyla, temizliğiyle muhafaza etmişlerdir. İranda kurulan İlhanlılar devleti bu mıntaka üzerinde hâkim olmuş, fakat bir Türk idaresi olduğundan buranın hüviyeti değişmemiştir. Nihayet Osmanlılar ve onlardan sonra Timur istilâları hep bu yerlerin Türklüğünü katmerlendirmiştir.

XVI ıncı asrın ilk rub'unda İranda devleti eline olan Şah İsmail Safevi şiî mezhebini benimsemiş ve bunu Anadolu içerilerine kadar yaymak için kâfi derecede propaganda yapmış ve kısmen de muvaffak olmuştu. Şiî hocaların ve şeyhlerin hakikat kisvesi altında yaptıkları yanlış telkinler iki devleti birbirine düşürmüş ve Yavuz Sultan Selim meşhur Çaldıran seferini bu maksatla yapmıştır.

Yavuz, İran üzerine giderken bu mıntakadan geçmiş, Şiîliği kabul eden Türkler o büyük Padişahın gazebinden korkarak dağlara kaçmışlardır. Bunlar Tunceli dağlarına sığınmakla ölümden zorlukla kurtulabilmişlerdir.

Ozamandanberi Dersim diye anılan bu mıntaka ehemmiyet kazanmağa başlamış, timar adile buraya gönderilen kimseler de devlet nüfuzundan istifade ederek yerleşmeğe ve kökleşmeye çalışmışlar ve sonra bir nevi derebeylik devri açmışlardır.

Daha sonra bu derebeylik başka bir mahiyet almış, dinî sultayı ellerinde tutanlara intikal etmiştir.

Tunceli — Dersim yıllarca, yolsuzluktan, mektepsizlikten mahrum kalmış ve dışarı ile alâkalanamamıştır.

Bu vaziyet, şeyhların seyitlerin ekmeğine yağ sürmüş, cehalet koyulaştıkça orada yaşayanlar daha feci vaziyete düşmüşler ve başlarındakilerin tam mânasile kölesi olmuşlardır.

Burada kapalı yaşamak, irfandan mahrum bulunmak daima kendileri için zararlı olmuştur. Kendikendini idrak edememiştir. Bir hak sahibi

olamamış, insanca yaşayamamak bahtsızlıktır. Onların iptidai bir tarzda yaşamaları kendilerinin kabahati değildir. Türkleri bu hale koyan, gözlerinin açıldığını istemiyen Osmanlı padişahları idi. Onlara yol yapıldı, mektep gösterildi de mi bu kabullenmediler? Hayır!

Cumhuriyet, halk idaresidir. Yurdun her köşesine aynı ehemmiyeti verir. İşte o düşüncedir ki bugün Tuncelini ileri bir hale koyuyor. Tunceli yollarında duyduğumuz kazma sesleri, yükselen kışla ve mektep binaları hep cumhuriyet eseridir. Çünkü burası da öz Türkler diyarıdır. Cumhuriyet çetin işleri başarmakta öncüdür.

Biz, bugünkü Tuncelini, dünkü geri saltanat devrinin bir yeri değil, cumhuriyetin feyizli ve marmur bir ülkesi görmeğe hazırlanıyoruz.

İşler ilerlemiş, eserler dile gelmiştir.

Ortamektep tarih muallimi

Ömer Kemal Açar



Harput Elâzizinin Eşiğinde Yaşıyanlar

Bir Halk yardım ederse bir Vali ne yapabilir?

Yazan : AKA GÜNDÜZ

Üstat Aka Gündüz "Fratın Ötesinde,, başlığı altında Tan'da neşretmekte olduğu yazı serisinin birisinde Elâzizden ve Halkevinden de bahsediyor.

Hem tenkidi ve hem de takdirini ihtiva eden bu yazıyı 10/8/937 tarihli Tan Gazetesinden aynen naklediyoruz :

Ş u Kardiyografi çizgilerine benzeyen uzun dağ sırtının biraz düzce görünen yamrımuru kalesi içine Harput diyorlar. İçinde oyuklar varmış, mağazalar varmış, bilmem nenin ne efsanesi orada geçmiş. Benim bu kadar eskiye aklım ermiyor. Her "yeni,, bana daha yakın ve daha "bizim,, geliyor. Onun için çıplak yalçının eğri büğrü kıvrıntılarını tırmanmadım da Harputun on iki bin adım aşağısındaki Elâzizde kaldım.

Ya bir vali Aziz Paşa varmış, yahut Abdülaziz saltanat devrine rast geldiği için Mamuretülâziz demişler. Ne olmuşsa olmuş, hendesede sadece hattı müstakimi bilen gayretli birisi çıkmış, ovada doğudan batıya uzun bir çizgi çekmiş ; (bunun adı cadde olsun) demiş. Sonra bu caddeye dik çizgiler çizmiş ; (bunlar da sokak) tır demiş bırakmış. Bırakış o bırakış . Eski belediye reislerinin marifeti değil yalnız sakın ve çalışkan halkın iyi görüş ve düşünüşüyle bu sokaklara çizgileri doğru dürüst eyler yapılmış. Ondan sonra Harput vilâyeti, merkezi Mamuretülâziz. Mamuretülâziz vilâyeti, eski merkezi Harput, yeni merkezi Mamure, veya Mezrea olmuş. Karışık birşey. Bizim devrimizde kısaltılmışız: Elâziz olmuş.

Ben ne vakit Elâziz kelimesini işitsem, şimdi yakından görürken olduğu gibi, bizim rahmetli sayılav Bay Hüseyin Elâzizi hatırlarım. Hem milli mücadeledeki hali, kılığı ile. Hele kış günleri koca Hüseyin Elâzizi görmek ömürdü. O zamanın en mühim ve modern nakil vasıtaları palanlı eşekle, kargaları çıkmış beygirdi. Bay Hüseyin Keçiören

bağlarında otururdu. Don Quichotte'un atına taş çıkaran bir kır atı vardı. Bu atın üstünde bir eğer takımı, eğerin üstünde bir minder, minderin üstünde bir yorgan, yorganın üstünde bir cicim, cicimin üstünde ipek saçaklı bir örtü, örtünün üstünde bay Hüseyin. Bay Hüseyinin üstünde iki kalın yün fanila, fanilanın üstünde pamuklu hırka, hırkanın üstünde çapraz yün yelek yeleşin üstünde yün astarlı ceket. Ceketin üstünde kürklü palto, paltonun üstünde kürk atkısı, atkının üstünde boyun sargısı sargının üstünde astragan kalpak, kalpağın üstünde Lâz başlığı, başlığın üstünde Tanrının puslu göğü.

Rahmetli çok üşürdü. Bir gün şu kılık kıyafetle şaka etmişim de bana öyle — yalandan — kızmıştı ki..

Demek o devirden bende bir tesir kalmış. Elâzizi ne vakit işitsem aklıma bay Hüseyin, bay Hüseyini de ne vakit anımsam, gözlerimin önüne kazan gibi kaynayan, sınırsız bir Elâziz gelirdi. Ve bu tedarikle Elâzize girdim. Burada Atatürk mücadelesinin en sadık ve temiz bir neferi olan iyi yürekli, yüksek vicdanlı, rahmetli Hüseyin Elâzizi saygı, sevgi ve duygu ile anmayı gönül ödevi bilirim Temiz yaşadı, temiz öldü, temiz anılıyor. Bir faniye bu, yeter.

Şimdi yeni ve güzel ilkokulun önünden geçip Elâzize girebiliriz. Elâziz, Malatya gibi değil. Malatya mutaassıp, güzelliğini kendinden bile kıskanan kızlara benziyor. Tepeden topuğa kadar yeşil feraceye bürünmüş, burnunun ucunu bile göstermekten sakınıyor. Elâzizde güzelliğini göstermek isteyen şuh ve şen gelinlerin hali var. Çiçekli fis-

tanı ile beraber temiz dekoltesini bile görebiliyorsunuz. Seksen yıl önce çizilmiş ana çizgi gerçekten cadde olmuş, hem parkeli. Neresini söyliyeyim bilmem ki.. Şaşıyorum Kapalı çarşısı, hali, kuyumcuları, avukatlar sokağı, yan sokaklar, hep temiz. Bir düzeye de yapılıyor. Çarşı parkı, ordu evinin parkı, kültür parkı, İstanbulda bile Ankarada bile bulunmayan çocuk bahçesi, Halkevi.. Hele Halkevi hele kocaman hastane, hele o..

Halkevinin her şubesinde azamî derece faal buldum. Sesli, sessiz sinemaları, konferans serileri, toplantıları kronometre gibi. Memleketin kadın erkek bütün gençliği orada.

Yalnız zevk heyecanına düşüp övmek olmaz. Biraz da tenkit etmeliyim: Halkevi her akşam üstü bütün halka radyo dinletiyormuş. Evin önündeki meydan kadın erkek, köylü falan dolup sıralara oturuyorlar ve cumhuriyet devrinin haberleri, müziği ile vakit geçiriyorlarmış. Fakat - olura - radyo mu bozulmuş, hoparlör mü çallamış, ne olmuşsa olmuş, ben orada iken radyo işlemiyordu. Halkın buna canı sıkılıyordu. Küçük bir radyonun tamiri günlerce sürmez ki, yapıversinler de halk akşamları birer zevk nefesi alsın. Kültür parkının güzelliğini henüz yapılmakta olan jimnastik evi biterse tamamlayacak.

Bu park sade su ile sade kahve için yapılmıştır. Buraya Ankara birası ister. Ortasındaki güzel sahneye müzikle şarkıcılar ister. Temsilciler ister Bando ister. Hele bando mutlaka ister. Çünkü önünde modern bir hastane yapılmıştır. Medenî dünyanın her yanında hastanelere akşam üzerleri muzikalar gider ve hastaları eğlendirir. Halbuki burada hazır. Yalnız hastane buradan kaldırılıp başka yerde yapılacak. Bir kaç odası yerini değiştirmiş, teknik plân bozulmuş, onun için. Teknik işe karışmak doğru olmaz. Yalnız insanın memnun olduğu birşey var: Plânın bozulması. Bozulmamış olsaydı, Elâziz başka, güzel bir hastane binasına kavşmıyacaktı. Ve bu bina Kız enstitüsü olmyacaktı. Bir yanlışlık Elâzize iki mühim müessese kazandırmış. Hastane yapıncıya kadar mahalle arasındaki örümcekli binayı derlemişler, toplamışlar, onarmışlar, bir muvakkat hastaneye döndürmüşler.

Şu küçük tenkitlerim samimî ve hoş görülünce Elâziz için diyecek kalmaz. Bütün bu işleri yapan

canla başla çalışan cümhuriyet valisi — adı ya Refik, ya Tefik. (1) — vatandaşı tebrik ederim. Çalışkan ve yumuşak Elâzizlilerin de ona karşı büyük sempatileri olduğunu gördüm. Gerçi bunu meydana vurmaya münasip görmüyorlarsa da içlerinde daimî ve sarsılmaz bir sevgi taşıyorlar. Muş ve Muş halkı ne bahtiyarmış ki böyle bir valiye kavuştu. Bu günkü Muşu bilenler oraya iki sene sonra giderlerse neler olduğunu görürler. Aklıma geldi. Bir küçük tenkit daha :

Halkevinin üst katındaki misafir odaları azdır. Bir kaç oda daha yapabildi. Sonra döşemesi pek kübiktir.

Bizde kübizm henüz iki üç yaşındadır. Ucuza mal olsun diye bunlar alınacağına biraz daha fedakârlıkla daha ağır ve stil bir döşeme temin edilebilirdi. Bir de kabul salonundaki orta halısını belediye (benim malımdır) diye çekip almış, doğru birşey değil. Belediye kimin, Halkevi kimin, par mektep kimin? Elâzizi Ankara kadar, Mardin kadar, Sürüş kadar sevdim.

(1) Tefik Gür'dür. — TAN.



Tunceli Dağlarına...

Derler asırlar boyu mağrur kumandanların
Kurduğu saltanata karşı oldunuz ası ,
Güvenip dik başlara vermediniz yurda paç,
Yıllarla kesildiniz kaçakların yuvası ...

Doğarken Türk yurduna Türk devriminden güneş
Siz dumanlar içinde görmez oldunuz nuru,
Mağrur zirvelerinize fırtınalar oldu eş,
Kinle zehir sunarak kudurttunuz Munzuru ...

Yandı Baharsız Hozat kaldı hasret sevince,
Yıllarla dönüp oldu bu yurtların bağı kan,
Artık bugün kavuşmak zamanı geldi dince,
Yükseldi size kıvanç verecek bir kumandan.

Sıyrılsın yüzünüzden o kalın siyah peçe,
Açılsın sinenizde kalbi coşturan bahar.
Yol verin yol verin siz, bizim Kahraman geçe,
Bu geçişte sizlere pek şanlı müjdelere var.

Eğilin, bağrınızı delegecek "Çelik ağlar,, ,
Kalbiniz olacak yol karanlık tunellere,
Eğilin siz eğilin ey karlı, buzlu dağlar;
Ram olun sizlere şan verdirecek ellere ...

Bizde sevgi yaparken her hükmün esasını,
Büyük Türkün buyruğu her yangına çiler su,
Görürse fakat lüzum değişir yasasını
Düşmana düşman gibi amansızdır ordusu ...

Keban :

ELMAS YILDIRIM

Tunceli Halk Türküleri

Türkçenin en temiz konuşma dilinin örneklerini ve özlüğünü taşımakta ve ora halkının Türklüğüne en güzel misal olarak gösterilmektedir

Yazan : TUĞRUL

Tunceli en eski zamanlardan beri bir Türk yurdudur. Orada konuşulan dil Türkçe, oradaki dereler, şehirler, tepeler, evler hep Türkçedir.

Temiz bir Türkçenin konuşulduğunu aşağıya naklettiğimiz Türkülerden anlamak mümkündür.

Tunceli halk Türkülerinin ekserisinde Türk kahramanlığı da görebiliriz.

1916 Yılında Ferhat uşağı aşiretinden Cemşit ağanın amcasının oğlu Keki ağa her nasılsa bir cürüm işlemiştir. Takibine çıkan kuvvetler tarafından vurulmuştur. Bunun üzerine bir halk şairi şu türküyü düzmüştür.

1
Avlumuzda kuzu,
Ağızları kırmızı.
Hasan ağayı sorarsan
Ne oğlu var ne kızı!

2
Başında mor fesi,
Dereden gelir sesi..
Hasan ağayı sorarsan,
Üç ayın güveyisi!

3
Paki, ağanın kızı;
Kime edersin nazı?
Hasan ağayı vuranlar
Kör olsun iki gözü!

4
Baba bunu etmeydin,
Sivasa gitmeydin!
O gün kara olaydı,
Oğlunu terketmeydin!

5
Mağaranın önünde,
Silâhları belinde;

Öldüğüme gam yemem,
Babam Sivas elinde!

6
Mağaraya girdiler,
Müşavere kurdular;
Hasan ağaya söyleyin,
Marabayı vurdular!

7
Kıstır eller üşüyor,
Düşmanlar dövüşüyor..
Hasan ağayı sorarsan
Paşalarla konuşuyor.

8
Kır atı sürdüm düze,
Aynalıyı aldım göze;
Bana Keki ağa derler
Beli demem bin beş yütze

Ovacıkta Maksud uşağı aşiretinden Emir Alinin söylediği şu halk türküsü de ne kadar sade ve güzeldir. Sevdiğinin bütün güzellerden üstün olduğunu ne candan anlatıyor:

Halk Türküsü

I
Belik belik olmuş Huri kızları
Hiç birisi Gülzarıma benzemez!
Gönül kimi severse odur güzel,
Hiç birisi sevdiğime benzemez!

II
Kimi al giyinmiş, kimi kırmızı..
Kimi gül devşirir, kimi nergizi,
Kimi Şeyhislâmın vezirinin kızı..
Hiç birisi Gülzarıma benzemez!

III

Kimi al giyinmiş kimi kırmızı..
Kimi gül devşirir kimi nergizi,
Kimesinin ağzında dişleri inci..
Hiç birisi Gülzarıma benzemez

IV

Kimi al giyinmiş, kimi zibavi;
Kimesin dünyada yoktur erbabı!
Kimesinin koynunda cevahir kabı,
Hiç birisi sevdiğime benzemez!

V

Şah İsmail yandı tutuştu,
Kızları ile helâllaştı gövüştü.
Gülşan bahçesine velvele düştü,
Hiç birisi sevdiğime benzemez!

VI

Tazı saldım ceylana,
Yurdu boş kalmış gitmiş bir yana..
Yaylâ, benim Gülzarımı gördün mü?
Hiç birisi sevdiğime benzemez.

Bir de Hozat türküsünü yazarak Tunceli Türk-
lüğüne yeni bir örnek daha vermiş oluyorum.

Derviş Ali tarafından yazılan bu türkü Seyitler
ve diğer ağalar tarafından da bilinmektedir.

Hozatta Seyit Hasan Dededen dinlenen şu par-
çada insan içinin elemlerini bulmak ve sezmek
kabildir.

Derviş Ali

Birdir, ehli yoktur; yanam derdimi gel!
Ya derdimi kimlere ağlayam dağlar?
Çıkıp yadellere söylemem sırrımı,
Gidip tenhalarda ağlayam dağlar!
Dertlinin halinden ne bilsin sağlar?!

Aka aka ırmaklarım duruldu;
El vurdukça dumanları yırıldı.
Kangı dala el attımsa kırıldı,
Kement atup kollarını bağlayam;
Ya derdimi kimlere ağlayam dağlar?!

Selâm verip selâm alır kalmadı!
Gönül bir ikrarda kalmadı!
Ne sebeple gül yüzlü dostum gelmedi,
Ya halimi kimlere ağlayam dağlar?!
Dertlinin halinden ne bilsin sağlar?!

Vesikalar :

Halkevimiz

Hakkında "TAN,, Gazetesi ne yazıyor ?

Son Tunceli - Dersim harekâtı münasebetiyle
şehrimize gelen ve Halkevimizi de ziyaret eden
" TAN ,, gazetesi muharriri Lâtif Erenel 27/7/937
tarihli Tanda aşağıdaki satırları neşretmiştir. Aynen
naklediyoruz :

Elâzize ayak basar basmaz, size hoş geldiniz
yerine :

" — Vali Tevfik Gürün yaptırdığı yeni Halk-
evini gördünüz mü ? „ diyorlar. Hakikaten görüle-
cek kadar mükeramel, muhteşem bir bina .. İçi hu-
susî bir itina ve ince bir zevkle süslenmiş, döşenmiş
Halkevi çalışma'larında aradığınız en küçük tesisi bile
buluyorsunuz burada...

Halkevi, Elâzizin en modern binasıdır. Zengin
kütüphanesinde her gün yüzlerce vatandaş okuyor.
Akşamları çocuk bahçesinde salıncağından tahtara-
vallisine kadar bütün oyun âletlerinin faaliyette
olduğunu görüyorsunuz. Minimini yavrular, Halke-
vinin çocuk bahçesine gitmek, hava almak, eğlen-
mek için can atıyorlar. Atatürk, İnönü köşeleri de
seyrine doyamıyacağınız şekilde süslenmiş, güzel-
leştirilmiştir.

Elâzizde Halkevini iki üç defa gezmek fırsatını
buldum. Konferans salonunda her gün yüze yakın
muallim zehirli gazlardan korunma dersi alıyordu.
Elâziz Halkevi, muhitin içtimâî mektebi olmuş, be-
raber çalışmanın prensibini ortaya koymuştur.

(Tan) LÂTİF İ RENEL

Derviş Alim der ki iş hani?
Avcı, avlayacak kuş hani?
Bu faniye geldiğime pişmanım,
Felek gülümsedi neyleyim dağlar?
Dertlinin halinden ne bilsin sağlar?!

Tuğrul

Bir Gence Mektup

Yazan : ÖMER KEMAL AĞAR

Aziz genç,

Mektubunu aldım, benden hatıra isteyorsun. Geciken cevabı ancak bugün yollayabiliyorum. Zannetme ki bu tevhür, seni unuttuğumdan, hatırimdan çıkardığımdandır. Hayır, asla zaten hayatın daima tenevvü arzeden cepheleri kolay kolay hafızadan tart olunur şeyler değil ki..

Aziz genç, hayat bir cidal sahasıdır. Düşen, kalkan, gülen, ağlayan, sızlayan, galip ve mağlup hep bunun üzerinde günlük hayatlarını geçirirler.

Burada saadet denen mevhum hakikata kavuşmak için galip gelmenin, gülmenin sırlarını öğrenmek lâzımdır.

Mevhum saadet dedim, dikkat ediyor musun? Zira hayatta tam ve mutlak bir saadet görülmemiştir ve görülmeyecektir de. Üzerlerindeki pırlantaların verdiği haşmet ve dehdabe içinde yaşayan hükümdarlar, Derebeyler bile, küçük, dar mukassı odasını isli bir çiranın ışığı ile aydınlatan ihtiyar oduncu kadar mesut olamamışlardır. Onun için ne tam bir saadete kavuşacağım, ulaşacağım diye yorul ve koş. Ve ne de hayatın değişen dekorları içinde başını sert granitlere, manilere, haillere çarparak düş ve sendele !

Bunların her ikisi de gözlerin önünde duruyor. Birisinden çekinirken, ötekinin sihirli ve efsunlu varlığı gözünü kamaştırmasın, hulyalara, uzanamıyacağın, erişemeyeceğin yerlere kaptırmasın. Belki hakikati çıplak olarak gösterebilir.

Hayat dediğimiz cidal sahasında tanımadığın ve tanıdığın bir çok insanlar vardır. Bunların bir kısmı güler, bir kısmı ağlar. Ne gülenle birlik olarak ağlayanın hasedini davet et, ve ne de ağlayanla hem ahenk olarak feryadına başka bir cereyan ver!..

Çünkü o da bu vaziyete düşmeden evvel bel ki senin gibi idi, (Gülme komşuna gelir başına) dediğimiz ata sözünü her halde unutmuş değilsindir!

Sırların gizli, fakat samimiyet ve muhabbetin aşikâr olsun. Birisinin gizlenmesinde fayda, diğerinin ızharında medeniyet ve insaniyet vardır.

Aziz genç;

Düşkünlerin imdadına koş. Kalbin ferahlık ve neşe ile dolar. Bu ferahlık, vicdan istirahatının verdiği hayat membaidir.

Kimsenin malında gözün olmasın, hattâ düşmanın, sana fenalık, hiyanet yapanın bile olsa.

Aziz genç;

Kendinden başka dünyada hiç bir kimseyi mesned tanıma. Zira bir gün onun yıkılması ihtimali pek kuvvetlidir.

Kendine güven. Dimağında ilmin yüksek görüşleri, kalbinde faziletin kıymettar çarpışları var mı? korkma, muvaffak olursun. Dikkat et: Muvaffak olanlar, kaybetmenin acılığından en fazla ders almış olanlardır.

Fayda ve zarar, ancak kendinden gelir. Zararı kov. Faydaya basamak yapmak için. İyi ve soğuk kanlılıkla hareket et, faydaya kavuşmak için!

Aziz genç,

Aileni sev. Onlar olmasaydı, senin yaşayışın senin şu geçici hayata bakışın olabilir miydi?

Ana ve baba, iki kutsî varlıktır. Bunlar, muhabbet membaidir. Bunlar insanı fazilete götüren havvarilerdir. Küçük yaşta üzerine titreyen, ufak bir rahatsızlıkla gece uykularını feda edenlere karşı zaten nasıl bir his taşınabilir?

Genç; şunu bil ki; aile sevgisi yoklukta daha çok aranılır. Onu varken sev, ve okşa. Yokluğunda lüzumundan fazla elem, iltirap duymamak için!

Aziz genç, Vatanın her köşesinde dalgalanan nazlı bayrağın, al ve beyazın çırpındığı yerleri candan hürmetle sev. O topraklar o ecdat diyarları senden bunu bekliyor. Bunu istiyor. Lânetle anılmamak için, hüsrânlar içinde kalmamak için, bunu yapacaksın. Bunda cavidanî bir zevkin bütün incelikleri, samimiliği de vardır.

Bütün bu saydıklarımın üzerinde titreyeceğin mukaddes bir varlık var:

CUMHURİYET

Onun banisi sana hitap ediyor; dinle:

Vesikalar

Kitaplarımız için

“ÜLKÜ,, Arkadaşımız ne yazıyor?

Halkevleri dergisi Ülkü'nün son 54 üncü sayısında Behçet Kemal Çağlar, Halkevimiz tarafından halk ve köylü için bastırılan ve bütün Halk-evlerine gönderilen kitaplar hakkında şu güzel satırları yazıyor.

Bu özlü ve temiz duyuşlu gencin Ülküde Halk-evimizin neşriyatı için yazdığı satırları ileride tarihi bir hakikati tevsik için yardımı olur düşüncesiyle aşağıya aynen koyuyoruz.

“..... Her şube çalışmasının başında ve kökünde köyü görmektedir. Meselâ Halkevleri neşriyatından bir çoğunu ya köylere yol gösterecek ve akıl öğretecek büroşürler ya onlardan derlenmiş âdet, türkü ve ata sözlerini bir araya toplayan kitaplar teşkil etmektedir. Bu sıralarda neşrolunmuş kitapların bir kaçı bu fikrimizi tevsik edecekleri için ayrıca buracıkta, bahsetmeği lüzumlu görüyorum ;

Elâziz Halkevinin son neşrettiği büroşürlerden üçünün adı : “ Hukuk ve ceza davaları nasıl açılır ? ,” “ Miras İşleri,, ve “İnkılâp Tarihi,, dir. Birinci kitap, devlet ve kanun mefhumlarını yeni kanunların düzgünlüğünü ve

“Birinci vazifen Türk cumhuriyetini ilelebet muhafaza ve müdafaa etmektir.

Mevcudiyetinin ve istikbalinin yegâne temeli budur. Bu temel senin en kıymetli hazinendir....

.....
Muhtaç olduğun kudret damarlarındaki asil kanda mevcuttur.,”

Ortamektep tarih muallimi

Ömer Kemal Ağar

esbabını sade ve ustalıkla bir ifade ile anlatmaktadır. İkinci kitap mirasın ne olduğunu, yeni kanunun icaplarını meydana koymakta; halkın ve köylünün üzerinde en çok durduğu ve karışık sandığı bir meseleyi açıkça ve düzgünce incelemektedir.

Üçüncü kitap, irfan seviyesi ne ne olursa olsun biraz okuma bilen her yurddaşın zevkle okuyacağı ve kolaylıkla anlayabileceği şekilde büyük Türk inkılâbını başından sonuna kadar, bütün safhaları ve teşekkülleriyle iki forma içine sıkıştırabilmiştir.

Bu üç kitap, Elâziz Halkevinin “ Halka faydalı kitaplar ,, serisinin ilk eserleridir. Evin sığıdığı muhtassıs bir heyet, bu şekilde hazırlanan eserleri incelemekte, hazırlanması birinci planda ve süratla lüzum olan mevzuları tesbit etmekte, ülkülü ve salâhiyetli muhit elemanlarını bu uğurda vazifelendirmektedir. ,”



Hava Hücumlarından Korunma

Hava harbi tayyarenin icadiyle başlamıştır. Aynı zamanda dünya harbini umumileştirmekle beraber havaya çıkarmıştır. Ve milletler harbi yapmıştır.

Eskiden ordular birbirleriyle karşılıklı siperler önünde harp ederlerken ordu gerisindeki şehir, kasaba ve köyler harp haricinde kalırlardı. Şimdi ise bunun aksi olmuştur. Hava hücumlari yalnız cephede bulunan ordu üzerine olmayıp yurt parçalarının en hücre köşelerinde aynı tesir ve felâketi aynı zamanda yapacaktır.

Bugünkü hava harbi canlı cansız bütün varlık kaynaklarını her an ve her dakika tehlikede bırakmaktadır.

Hava hücumlarından maksad ordu gerisindski şehir, kasaba ve köylere tahrip, yangın ve zehirli gaz bombaları atarak halkın kuvvei maneviyesini kırmak, sınıf müesseselerini, gelir kaynaklarını ve canlı cansız bütün memleket varlıklarını felce uğratarak halkı müdafaadan ve orduya yardımdan hariç kılmasıdır.

Cephede cansiperane savaşan ordunun kuvvet ve kudreti harbiyesi gerisinde kalan memleketin vaziyet ve durumuna bağlıdır.

Cephede düşman karşısında göğüs geren Mehmetçigin kulağı, aklı ve fikri daima köyünde bıraktığı ana, baba ve kardeşleriyle Fatmasındadır. Bunlara yapılacak her hangi bir hava hücumu ve zarar, tesirini derhal cephede bulunan Mehmetçik üzerinde gösterir. Netice itibariyle köyde olan her nevi sarsıntı ilk tesirini ordu üzerinde gösterir ve onu zaiflatır.

Bunun içindir ki düşman uçakları, halkın maneviyatını bozmak, kırmak suretiyle cephedeki orduyu manen ve maddeten bozguna, paniğe uğratarak müdafaadan hariç kılar.

Hulâsa edecek olursak müstakbel harplerde ordudan ziyade ordu gerisinde halk ve yurd parçaları hava hücumlarına hedef olacaklardır. Binaenaleyh; vaki olacak hava taarruzlarında halkın sınırlarına hakim, itidal ve sükûnunu muhafaz eylemesi şarttır.

Dev adımlarıyla durmadan ilerliyen hava har-

binden yurdu kurtarmak şimdiden ve hazer zamanlarında halkımıza hava taarruzlarının yapacakları tahrip ve tesirleri zaman zaman konferanslar verdirilmek suretiyle tenvir ve irşat edilmeleriyle mümkün ve kabil olacaktır.

Uçakların ve bombaların neveleri fazlalaştıkça hava tehlikesi de durmadan artacaktır.

Her zaman bitaraf ve sulh içinde yaşamayı isteyen bir millet ve memleket bile hiç ümit etmediği bir günde anî hava taarruzlarına uğrayabilecektir. İşte bu anî hava saldırılarına karşı halkın can ve malını, memleketin servet ve varlık kaynaklarını korumak gerektir. Her şeye ve her derde çare bulunduğu gibi memleketin varını yoğunu bir anda kül haline koyacak olan amansız bu hava hücumlarına karşı korunma çareleri vardır ve müsbettir.

Bu maksat için yurdun her köşesinde havaya karşı korunma komisyon ve birlikleri vücuda getirilmiştir. Ve yine halkımızın bu husustaki bilgilerini artırmak ve istikbalde bu güzel vatani emin bir surette koruyabilmek üzere her vilâyette olduğu gibi Dördüncü Umumî Müfettişlik bölgesinde Elâziz Halkevi salonunda hava gazı kursu açılmış, Tunceli, Elâziz ve Bingöl vilâyetlerinden bir çok memur ve öğretmen arkadaşlar iştirâk ettirilmiş ve netice imtihanında ehliyetleri görülenlere ehliyetname verilmiştir. Ve bu suretle de gün geçtikçe ilerleyen hava tehlikesinin ve buna karşı korunma tedbirlerinin mâna ve şümülû bölge halkının fikir ve zihinlerine yerleştirilmiştir.

Bu kursta ehliyetleri görülmeyenlerle hiç iştirâk etmeyenler ikinci kursa iştirâk ettirileceklerdir. Birinci kurstan ümit verici neticeler elde edilmiştir.

Asker, sivil, kadın, erkek, usta ve işçi her fert Türk milletine has yurt severliği ile elele, baş başa verip şimdiden hazer zamanında maddî ve manevî varlıklarıyla sanmadan, yılmadan çalışırlarsa ve üzerlerine mevdu ödevleri seve seve başarırlarsa korkunç gördüğümüz bu hava hücumlari korkunç şeklini kaybedecektir.

Havaya karşı korunmasını iyi bilen ve zamanından evvel tehlikeyi görerek sistemli ve prog-

ramlı bir surette hazırlanan ve bu hazırlıklarını sükûn ve itidalla ve tesanütle tatbik eden millet için hava hücumlari tehlikesiz ve korkusuzdur.

Korunmasını bilmeyen, aman sen de diye tasasız, kaygusuz vakit geçiren bir millet de düşman hava hücumlarının ilk bombaları altında can vermeğe mahkûmdur.

Korunma şekilleri :

Hava hücumlari iki türlü önlenir.

1 -- Müdafaâ suretiyle

2 -- Korunma suretiyle

1 — Müdafaâ tayyare ve balonlarla yapılır. Tayyareler kullanma bakımlarından şu kısımlardan ayrılırlar.

Bonbardıman, Keşif ve Av.

Bonbardıman tayyareleri : Ağır bombalarla memleketi tahrip ederek halkı sındırır ve maneviyatı bozar.

Keşif tayyareleri : Orduların hususî maksatlarını keşif ve öğrenirler.

Av tayyareleri : Seri ve çeviktir. Çok yüksekliklere kadar çıkar, makineli tüfeklerle düşman tayyarelerini avlar.

Bombalar :

Bombalar göreceklere işlere göre umumiyet itibariyle şu kısımlara ayrılırlar.

Yangın, Tahrip, Zehirli Gaz, Tenvir.

Yangın bombaları : Ormanlık, fundalık, koru, bağ ve bahçelerle kasaba ve köyleri yakarak saklanmış olan insan ve hayvan gibi canlı hedefleri meydana çıkararak zehirli zehirsiz bombalarla imhalarına kolaylık gösterirler.

Tahrip bombaları : Umumiyet itibariyle ağır bombalar kullanır. Bunlar da er ve geç patlamak üzere iki kısma ayrılırlar. Geç patlayanlar en ziyade tahrip için kullanılır. Bunlar isabet ettikleri hedeflerde hiç bir varlık ve canlılık eseri bırakmazlar.

Tenvir bombaları : İsminden de anlaşılacağı üzere bunlar umumiyet itibariyle gece kullanılır. Uçaklar gece taarruzlarında hedeflerini iyi görebilmek için tahrip, yangın ve gaz bombaları atmazdan evvel tenvir bombası atar, tenvir bombası havada patlar. Ve iki bin metre kadar muhitini aydınlatır. Ve sekiz dakika kadar yanarlar. Netice

bu bombalar geceleri tayyarecilere hedeflerini görmek kabiliyetini verir.

Zehirli gaz bombaları : Bunlar patlamak bakımından ikiye ayrılırlar. Bir kısmı yere düşerek patlar ve gaz intişar eder. Diğeri ise yere düşmeden yükseklikte patlar, hamil bulunduğu gazlar damlacık halinde etrafa dağılırlar.

Gazlar :

Boğucu, yakıcı, zehirleyici, aksırtıcı, kusturucu, ve göz yaşırtıcı olmak üzere mütenevidir. Bunlar ciğerin teneffüs hareketini azaltır. Boğar, öldürür, gözleri yaşırtır, aksırtır, cildi ve değdiği yeri yakar, çürütür ve kustururlar. En derin noktalara kadar nüfuz ederek haftalarca kalan gazlar da vardır.

2 — Korunma ferdî ve toplu olmak üzere iki türlü olur. Ferdî korunma maskeli, toplu korunma sığınaklarla olur.

Bir şehir, bir kasaba ve bir köyü hava taarruzlarına karşı koruyabilmek için ağaçlandırmak ve sistemli bir surette gizliyerek tayyarelerin nazarından uzak bulundurmak, atılacak yangın, tahrip ve zehirli gaz bombalarından insan ve hayvanları korumak için umumî sığınaklar yapmak. Haber verme, itfaiye, sıhhiye ve emniyet teşkilâtları vücuda getirmek ve taarruz gece vaki ise ışıkları söndürmek velhasıl hücumu maruz kasaba ve köyü tayyareciden gizlemekle kabil olur.

Bunlar ise yukarda işaret edildiği üzere şimdiden hazar zamanından hazırlanarak bir esasa bağlanması ile temin edilir. Memleket içini ve halkı havaya karşı korumak tedbir ve vasıtaları çok uzundur. Bunlara ait bir çok talimat ve eserler mevcut olduğu için uzun uzadıya yazmaktan sarfı nazar ederek bu kadarla iktifa edeceğim.

Cumhuriyet hükümetimiz, her şeyde ve her cephede olduğu gibi hava işlerine de lâyık olduğu kıymet ee ehemmiyeti vererek üzerine düşen vazifeleri fazlasile yapmakta bulunmuştur. Fakat hükümet yapıyor, diyerek elimizi kavuşturup oturmiyacağız. Her şeyi hükümetten beklemek doğru değildir. Herkes ve bilhassa her Türk şahsan üzerine düşen bu vatani vazifesini seve seve yapmalı ve başarmalıdır. Vatan ve millet severlik böyle olur. Ve Cumhuriyet hükümetimizin bize, yani Türk gençliğine emanet ettiği güzel vatan ancak bu suretle korunabilir.

Bedrettin Kaleli

Ferdin ve Cemiyetin karşılıklı vazifeleri

Yazan : S. ÜNLÜ

Medeniyet hayatında Fertlerin cemiyete, cemiyetin Ferde karşı vazife ve borçları vardır.

Bu gayri kabili inifrat iki uzviyetin karşılıklı vazifelerini ifadan, cemiyetin efradına yapmaya borçlu olduğu iyilik ve yardımlarını ifaya imkân doğar.

Mütemeddin milletlerin her hangi birisinde, efradile cemiyet arasında karşılıklı vazife borçları, alâka ve samimiyetle ifa edilmişse o milletin istikbali çok emniyetli ve güvenlidir.

Herhangi millet cemiyeti ihmal etmişse o milletin istikbali endişelidir.

Fertler; hayatta bir çok arızalara uğrarlar, en başta yoksulluk olmak üzere malûlluk, ihtiyarlık, hastalık ve kimsesizlik gelir.

Cemiyet hayatı, geri olan milletlerin efradı hayatın maruz bıraktığı bu illetlerin sikleti, iztirabı altında ezilir tebah olur.

Cemiyete vazifesini hakkile ifa eden milletlerin efradı ise hayatları müddetince istikballerinden endişeye düşmez, cemiyetin ağışu, şefkati iztirablarını teskin ve gidermeğe her vakit hazırdır.

Bu müşfik ağışu, her vakit açık bulundurmak ve vazifesini ifa etmesine imkân vermek için fertler evvelden lâzım gelen techizatla; her birisi çok büyük emel ve maksatlarla kurulmuş cemiyeti hazırlamayı vazife bilmelidir.

Ferdin iztirablarını dindirecek, felâkete düşürmeyecek, hayatın kadrine maruz kalanları, kendini kuran ve yaşatan milletin şerefine müteneşip bir şekilde himaye ile şeref ve haysiyetini koruyacak velhasıl hayatın her safhasında, fertlerin doğumundan ölümüne kadar sayebanı olacak cemiyettir.

Cemiyet kuvvetini fertlerden alır. Herhangi kurulmuş bir cemiyet, vazifesini lâikile yapmıyorsa bu efradının cemiyete vazifesini lâikile ifa etmediğinden ileri gelir.

Ferdi; hayat ve istikbalinden emin olarak yaşatmak, dert ve iztirab çekdirmemek gibi insanî ve

ulvî duygu ve hisler altında meydana getirilen Kızılay, Çocuk esirgeme ve Hava kurumlarına, fertler borçlu bulunduğu vazifelerini millî seciye ve cömertliğine yaraşır şekilde ödemekle bu kurumların mükellef bulundukları vazifelerinde daha mütsemir ve faydalı neticeler elde ederler.

Kızılay kurumu; hali harbde ve sulhda millete ve memlekete pek büyük yardımlar ifa etmiş ve halen de edegelmekte olan en eski ve yegâne bir hayır ve şefkat müessesesidir.

Harbde yaralanan, hasta olan sulhda aç kalan, açık kalan bu değerli hayır müessesesinin şefkatli sıcak kucağında tedavi edilir, bakılır doyurulur ve örtülür.

Çocuk esirgeme kurumu; hayatın herhangi saik ve tesirile kimsesiz kalmış, yoksulluğa düşmüş, aç, açık ve bakımsız çocukları himaye ve onlara ferdin kendine yardım derecesile müteneşip bir şekilde bakar. Millet ve memlekete sağlam ve faydalı bir uzuv olarak yetiştirir.

Hava kurumu; yirminci asır harp sisteminin önemli silâhı olan Uçak tecavüzlerinden millet ve memleketi korumak için icabeden tedbirleri almakda, lâzımgelen mukabil esleha ve edavatı tedarikte devlete müzahir olur ki, bu hususta bu değerli kuruma pek büyük yükler terettüp etmiştir.

Bu kurumların gelir menbalarının en birincisi efradının maddî ve manevî yardımlarıdır.

Âzalarının yardımlarından başka bir çok yollarından gelir temin cihetine de gidilmiştir.

Millî ve dinî bayram günlerinden herbirisine birer ikişeri tahsis edilmiştir. Ramazan ve Kurban bayram günleri Kızılay, 30 Ağustos zafer ve tayrare bayramı Hava kurumu, 23 Nisan çocuk bayramı günü Çocuk esirgeme kurumları çiçek dakma günü olduğu gibi zekât, fitre, kurban ve kurban derileri hasılâtı da bu hayırlı üç müessesenin varidat menbaini teşkil eder.

Bununla beraber cömert ve fedakâr halkımı-

zin yer ürünlerinden verdiği % 2 hasılât ta hava kurumunun gelir menbalaainın en kuvvetli kaynağıdır.

Vatanımıza ve halkımıza yürekten sevgi ve alâka gösteren cumhuriyet hükûmetimiz de vaz'ettiği bazı kanunlarla vergilerden hava kurumuna bir nisbet dahilinde hisse ayırmak suretile bu kurumun kıymet ve ehemmiyetine işaret etmiştir.

Hususî idare ve belediyelerde bu kurumlara bütçelerinin müsaadesi nisbetinde bir mikdar, tahsis etmek suretile yardımda bulunurlar.

Yukarda bahs ve arz edildiği üzere bu cemiyetlerin vazifelerinde aksaklık görülmüyorsa, bunu cemiyetin sahibi fertlerin kusurunda aramalıdır.

Bir çok vakitler birçok yerlerde yoksulluk ve sefaletin enmuzeci aileler. çocuklar ve büyükler götürtür.

Bir kahvede, parkda, çarşı, pazar ve mahallede, insanı iztirablar içinde bırakacak üstünden başından sefaletin duçar ettiği hali perişanesi okunan çeşit, çeşit fukara tabir edilen ve ferdin vazifesini ihmal yüzünden cemiyetin eli uzanamayan sefillere rastlarız.

Taciz edilir, muazzab olur o hali perişanı ve elimi götür, çoklularile müteessir olur bunlara niçin bakılmıyor diye söylenir ittihanda buluruz.

Kimi ?

Bunu hiç araştırmayız.

Gelin bu elim hal ve vaziyeti doğuran âmili beraber arayalım.

Hükûmetimizin, milletin emnûtesayış, imar, ekonomik ve kültürel yükselmesi gibi pek büyük ve önemli işlerle meşgul olduğu asarile sabit ve inkâr kabul etmez bir hakikattir.

Medenî bir millet, içtimâî sahada hükûmete en büyük müzahir olur.

Hükûmeti; kendi varlığından doğan cemiyetle bizzat uğraşdırarak önemli işlerinde kıymetli vakitlerini ziyaa uğratmaz. Zira bu gibi cemiyetler millettir, milletin bağrından ve varlığından doğmuştur. Onu kendi yaşatmalı, kendi yükseltmeli ve kendi ilerletmelidir.

Ancak devlete, kanunlarla mükellef bulunduğu mürakabe vazifesi kalmalıdır.

Kurduğu cemiyeti yaşatamayan, inkişaf ettire-

meyen bir millet yaşamak ve inkişaf etmek hak ve kabiliyetine ehil olmayan millet demektir.

Bir milletin içtimâî seviyesi kurduğu kurumların vaziyet ve o kurumlara olan derecei alâkası ile ölçülür.

Şu hale göre, çarşı, pazar ve sokaklarda sefilâne, dilenen küçük yaşda kahve, ahçı çıraklığı ve hamallık yapan, yoksulluk yüzünden çocuğunu satan, ilâç ve doktor parası bulamayıp hastalarını ölümün amansız pençesine mütevekkilâne terk edenlerin olmadığını iddia edemeyiz.

Görülüyorki fertler cemiyete karşı vazifesini layikile ifa edemediğinden, cemiyet te fertlere olan yardım borcunu layikile yapamıyor. ve bu yüzden dilencililiğin men'ine dair nizamnamenin belediyelerce lâikile tatbik edilmediği şüphe götürmez.

Yukarda temas edildiği veçhile, cemiyetlerin varidat membalarından en başda geleni fertlerin yapacakları yardımdır.

Her cemiyet, azasının çokluğundan kuvvet alır: Bu üç kıymetli cemiyete âza olmak için nizamnameleri mucebince senevî 100 kuruş taahhüt edilmesi lâzımdır.

17 Milyon nüfusumuzdan fakir, hasta, çocuk olarak yarısını tenzil edersek, öztürsüz 8,5 milyon âzaları bulunması icabeden bu cemiyetlerin, çıkarmış oldukları mecmualarında senelik istatistik cetvelleri tetkik edilecek olursa bu nisbetin pek düşük olduğu esef ve teessürle görülür.

Kendi kendimize; bu cemiyetlere aza olup olmadığımızı sorarsak elde edeceğimiz netice bu hayırlı ve değerli müesseselere lâikayt ve bigâne bulunulduğuna kanaat getirilir.

Her Türk vatandaşı bu cemiyetlere aza olmayı millî bir şeref ve taahhütlerini cemiyetin takibine mahal bırakmadan senebe sene muntazaman ödemeyi içtimâî bir vazife ve borç bilmelidir.

Bu cemiyetlerin rozet tevzi günleri olan bayramlarda, tevzie tavzif edilen vatan yavruları henüz inkişaf etmemiş kafalarında, bir iyilik ve hizmet edecekleri hissini verdiği sürur ve güvenle çiçek takmaya başladıkları anda o heves ve güvenlerinin yese çevrildiği masum ve saf yüzlerinden müşahade güç olmaz. Çünkü o yavruların memul ve tasavvur ettikleri alaka gösterilmez, çiçek takmak için oradan oraya koşan, fazla hasılât elde etmek için çiçek taktıklarının karşısında, her

Köylü, Mektep istiyor

— Birinci sahifeden artan —

rin gözlerinin içi gülüyor, göğüslerinin kabardığı seziliyordu.

Az yıllar içinde cumhuriyetin başardığı büyük işleri gözlerinin gördüğü, kulaklarının işittiği, ellerinin dokunduğu örneklerle anlaşılırken cumhuriyete karşı besledikleri derin sevginin ve bağlılığın derecesini müşahade etmemek, büyükler için yaptıkları saf ve temiz duayı duymamak kabil değildi.

Çok realist olan köylü, hâdiseleri kendi mantıkî ve kendi menfaati bakımından tetkik eder. Bugün geri kalmanın biricik sebebinin cehalet olduğunu o kadar kuvvetli bir surette his etmiştir, o kadar derdi iyi doğru teşhis eylemiştir ki İnsan bu görüş karşısında ancak sonsuz bir zevk ve sevinç duymaktadır.

Hangi köye gittiysem, yaşlı ve genç kiminle konuştuydum bana hep bir ağızdan: "Mektep istiyoruz...", Demişlerdir. Bu kuvvetli dileğin içimi yakdığını itiraf ederim. Bu isteğe, bu özleyişe hemen, vakit geçirmeden karşılık verebilmenin imkânsızlığı önünde ezildim.

Zeki bakışlı, gülbüz tahsil çağındaki Türk çocuklarıyla konuşurken, insanın içinin burkulmaması imkânsız. Bu yavrucuklar arasından çıkacak kim bilir ne yüksek kıymetler vardır?

Kendi kendime soruyordum,

— Mektep istiyoruz, muallim istiyoruz!..

Diye içlerini yakan istek alevi ne zaman haki-

durumlarla bir yalvarış tavrı alan bu masumların bile, ehemmiyetini takdir ettiği beş, on kuruş gibi her hangi umur ve husustan tasarruf edilebilecek bu ufak yardımı yapmak için köşe başlarından kaçanlara, bir angaryayı sıvılamak kabilinden yirmi para verenlere ve yahut hiç vermeden savuşanlara rastlarlar. Kalbleri ümit ve heyecanla dolu bu yavruların, hayal inkisarı burada başlar bütün gün koşarak didinerek takdıkları 3, 5 bin rozet hasılâtının azamî 10, 15 lirayı tecavüz etmediği kutular açılınca görülür.

— Sonu var —

kate munkalip olacak..

Düşünüyorum, yalnız teselli bulacak, avutacak bir nokta bulabiliyorum o da: Cumhuriyet, az yılda akılların düşünemediği ortalaya koydu. Mektep işini de ele aldı. Elbet, tuttuğunu koparan, düşündüğünü yapan, halk idaresi olduğunu her vakit isbat etmiş bulunan cumhuriyet bu işi de istenildiğinden daha güzel bir şekilde başaracaktır.

Bana "mektep, muallim istiyoruz," diye ricalarda bulunanların dilekleri tahakkuk etmiş bulunacaktır. Köylünün uyanıklığını devam ettirmek ve onu kuvvetlendirmek, bilgi iştiyakile çırpınanlara bir yardım ve hem de borçtur.

Şu tetkik seyahatları, irşad ve tenvir gezileri bu düşünüşten doğmuş, halkın faydalanmasına yol açmıştır. Fikir güzel, düşünüş yerinde, tatbik edilmiş de yolundadır.

Ortamektep tarih muallimi

Ömer Kemal Ağar



Neşriyat Müdürü :

NAİMİ ERDEM

Adana Türk Sözü Matbaasında Basılmıştır.

MAHMUT CAHİD OĞLU'DAN
ALINMIŞ